

Ozodlik undalmasining bosh harflarda alohida takrorlanishi ushbu birlik ifodalangan ma'noni aktualashtirishga, uni ta'kidlashga xizmat qilgan. Natijada ushbu birlik konnotativ jihatdan ahamiyatli birlikka aylangan.

Eshqobil Shukur ayrim she'rlarida undalmalar takrori orqali ijobiy konnotativ ma'noni hosil qilib, she'rlarining ta'sir quvvatini oshirgan.

*Yorimni qaytib bergin,
Bug'u, Bug'u, Bug'ujon.*

Nayzalarni sindirgin,

Baxtni qilmasin qurbon. ("Xun ayoli haqida qo'shiq")

Berilgan she'riy parchada *Bug'u* so'zi uch marta takrorlangan. Bu so'zning so'nggi takrorida unga *-jon* affiksini qo'shish orqali erkalash ma'nosi ifodalangan. Natijada misrada ijobiy konnotatsiya hosil bo'lgan. Demak, shoir bu o'rinda takror bilan birga maxsus grammatik shakllardan ham foydalanib, ijobiy hissiy konnotatsiyani hosil qiladi.

Shoir takror qo'llangan undalmaga ba'zan *-lar* affiksini biriktirib, ma'noni bo'rttiradi. Masalan:

Nega yig'layapsiz, qo'llarim

Oyoqlarim, nega

Yulib tashlayapsiz tirnog'ingizni?

Bor-yo'g'i uch ming yil yashadik hali

Tosh asrida, temir asrida,

Nega yig'layapsiz, qo'llarim,

Oyoqlarim, nega yig'laysiz?

Hali manzil uzoq odam asriga.

She'rda *qo'llarim, oyoqlarim* undalmalari misra tarkibida kelgan. She'rda yaxlit misraning qisman o'zgarish bilan takrorlanishi o'ziga xos. Bunday usuldagi takror va misra tarkibida undalmalarning *-lar* affiksini qabul qilib,

Adabiyatlar

1. Аскарова Ш.К. Инглиз ва ўзбек тилларида тақорнинг лингвистик хусусиятлари: Филол. фанлари бўйича фалс. док. (PhD) ... дисс.автореф. – Тошкент: 2019. 10-11-б.

2. Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивлик ифодалашнинг синтактик усули. – Тошкент: «Фан», 1987. 75-б.

3. Йўлдошев М. Бадиий матн ва унинг лингвопоэтик таҳлил асослари. – Тошкент: «Фан», 2007. 68-б.

4. Қиличев Э. Ўзбек тили амалий стилистикаси (Грамматика). – Тошкент: «Ўқитувчи», 1992. 134-б.

5. Эшқобил Шукур. Ҳамал айвони. – Тошкент: «Шарқ», 2002.

6. Эшқобил Шукур. Сочлари сумбул-сумбул. – Тошкент: «Фафур Фулом», 1988.

REZYUME. Hozirda butun dunyo tilshunosligida konnotatsiyaning ifodalanishi masalasi turli aspektlarda tadqiq etilib kelinmoqda. She'riyatda konnotativ ma'nolarning aks ettiruvchi vositalar tadqiqi bo'yicha ham salmoqli ishlar amalga oshirildi. Badiiy matnda konnotatsiyaning pragmatik mohiyati o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Ushbu maqolada poetikada turli konnotativ ma'nolar ifodalashga xizmat qiluvchi takror hamda taniqli o'zbek shoiri Eshqobil Shukur she'rlarida qo'llangan sintaktik takrorlarning badiiy matn ta'sir doirasini kengaytirishdagi ahamiyati xususida so'z yuritilgan.

РЕЗЮМЕ. В настоящее время вопрос выражения коннотации исследуется в различных аспектах в лингвистике всего мира. Значительная работа проделана и по исследованию средств отражения коннотативных значений в поэзии. В художественном тексте прагматическая сущность коннотации проявляется уникальным образом. В данной статье говорится о повторе, который служит для выражения различных коннотативных значений в поэтике, и о значении синтаксических повторов, используемых в стихотворениях известного узбекского поэта Эшқобила Шукура, в расширении объема художественного текста.

SUMMARY. Currently, the issue of expression of connotation is being researched in various aspects in linguistics of the whole world. Considerable work has also been done on the research of reflective means of connotative meanings in poetry. In the artistic text, the pragmatic essence of connotation is manifested in a unique way. This article talks about repetition, which serves to express different connotative meanings in poetics, and the importance of syntactic repetitions used in the poems of the famous Uzbek poet Eshqobil Shukur in expanding the scope of the artistic text. <>

BADIY TARJIMA JARAYONINING ASPEKTLARI

F.D.Sapayeva – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, professor

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: she'r, tarjimon, tarjima, she'riy takror, bayt va band, ma'no, shakl va mazmun, so'z, radifli she'r, radifsiz tarjima qilish, matn, shoir, Maxtumquli, turkman tili, o'zbek tili.

Ключевые слова: стихотворение, переводчик, перевод, поэтическое повторение, строфа и пункт, смысл, форма и содержание, слово, стихотворение с радифом, перевод без радифа, текст, поэт, Махтумкули, туркменский язык, узбекский язык.

Key words: poem, translator, translation, poetic repetition, verse and clause, meaning, form and content, word, radiff poem, translation without radif, text, poet, Makhtumkuli, the Turkmen language, the Uzbek language.

Tarjima ijrosiga ko'ra yozma va og'zaki turlarga bo'linadi. O'z navbatida, yozma tarjima xarakteriga ko'ra: badiiy asarlar; ilmiy adabiyotlar; rasmiy-idora hujjatlari; publitsistik materiallar; kinofilmlar tarjimasiga bo'linadi.

Bularning har biri yana o'z ichki bo'linishlariga ega. Badiiy tarjima nasriy, she'riy, dramatik asarlar tarjimasini o'z ichiga oladi. Ilmiy adabiyotlar fanning turli sohalaridagi tadqiqotlar tarjimasidan iborat: tilshunoslik, adabiyotshunoslik, tarix, falsafa, matematika, fizika, kimyo, biologiya, iqtisod va hokazo. Rasmiy idora hujjatlariga

qaytalanishi misrada ifodalangan ma'noni bo'rttirishga xizmat qilgan.

Eshqobil Shukurning ayrim she'rlarida yoyiq undalmalar takrori kuzatiladi. Masalan, uning "Mag'astvi..." deb nomlanuvchi she'rda *Mag'astvi, Mag'astvi, buyuk buddaviy* undalmasi 2 o'rinda takrorlanib, konnotativ ma'no kasb etgan.

Shuningdek, shoir she'rlarida kirish konstruksiyalar takrori orqali ham konnotatsiyani yuzaga keltirgan. Eshqobil Shukurning quyidagi she'rda *demak* modal so'zi kirish so'z vazifasida 3 marta takrorlanib, sub'yektiv munosabatni kuchaytirishga, uni ta'kidlashga xizmat qilgan:

Bu navoni rubobdan oldin

Bir qari tut kuylagan edi.

Bu nolani naydan ilgari

Bir qamishdan tinglaganlar bor.

Chanqovuzning po'lat tilchasi

Bitta g'arib turnadan qolgan.

Demak...

Demak...

Demak...

Kuylayotgan maysani bilmay,

Ilg'amasdan shamol nolasin,

Eshitmasdan daraxt yig'isin,

Kapalakning faryodin sezmay,

Sezmay turib qayg'u kulgisin,

Musiqani yashay olmassan.

(**"Musiqani anglash"**)

Xullas, Eshqobil Shukur she'rlarida undalmalarni o'rni bilan takror qo'llab, ularga turli konnotativ ma'nolarni yuklagan. Natijada she'rlarining ta'sirchanligi, badiiyestetik qimmatini oshirishga muvaffaq bo'lgan.

Ogʻzaki tarjima ham xarakteriga koʻra: sinxron tarjima; ketma-ket tarjima; tushuntirib berish; oʻqib tarjima qilib berish; oʻqib gapirib berish; eshitib gapirib berish kabilarga boʻlinadi.

Soʻzma-soʻz va hijjaviy tarjima. Ya.I.Retsker “дословный” va “буквальный” terminlarining maʼnolari boshqaboshqa boʻlib, ularni bir-biri bilan aralashtirish yaramasligini alohida qayd etgan yedi: “... soʻzma-soʻz va hijjalab tarjima qilish degan ikki xil tushunchani aralashtirmaslik kerak. Hijjalab tarjima qilish – turli-tuman tillarning soʻzlari oʻrtasidagi nuqul tashqi, shakliy oʻxshashlikka asoslangan mexanik tarjimadir. Bu tarjima sohasidagi formalizmdir. Soʻzma-soʻz tarjima esa “soʻzni-soʻz” bilan, hech narsani almashtirmasdan yoki qayta guruhlashtirmasdan qilingan tarjimadir. Hijjalab tarjima qilishga yoʻl qoʻyib boʻlmaydi. Soʻzma-soʻz tarjima esa muayyan holalarda qonuniy hodisadir” [9:272-273].

Demak, дословный перевод – aniq tarjima, буквальный перевод – hijjalab tarjima qilish.

Soʻzma-soʻz tarjimaga misollar: *Терпи, казак, атаманом будешь.* – Sabr qil, kazak, ataman boʻlasan. (erkin tarjimasi: Sabr qilsang, gʻoʻrada halvo bitar). *Если враг не сдаётся, его уничтожают.* – Agar dushman taslim boʻlmasa, uni yanchib tashlaydilar. *Дураку закон не писан.* – Axmoqqa qonun bitilmagan. *Холва* degan bilan ogʻiz chuchimaydi. – “Халва” сколько не говори, во рту сладко не становится.

Hijjaviy tarjimaga misollar: 1. “крестьянин крепко осел – dehqon mustahkam eshak (dehqon mustahkam oʻtnashdi); 2. “парк занесен снегом” – “parkni qor bosdi” (park qor bilan olinib ketildi); 3. *угловатый* (qoʻpol, dagʻal) – burchakli; 4. *бархатный голос* (Mayin ovozi) – duxoba ovozi; 5. *голубые глаза* (koʻk koʻz) – kaplar koʻzlar; 6. *краса и гордость* (koʻrk va savlat) – boʻyoq va faxr; 7. *учёная собака* (oʻrgatilgan it) – olim it; 8. Jigarbagʻrim kabob boʻldi (Mashrab) – *Сердце стало шашлыком*; 9. U qizilmagʻizdan kelgan edi (A.Qodiriy. “Obid ketmon”). – *Он приехал из Кизилмагиза*; 10. Перевести дух (Kafka). – Ruhiyatni tarjima qilmoq (V.Fayzullo tarjimasi).

Akram Qodiriyning “Tarjimon” nomli bir pardali komediyasida Mulla Mirgarang yozgan ariza: “Glavni bosh paxtaqoʻmgʻa. Maya jilizni daroga yuk taskayt. Adin polovina luna boʻladi. Xotinim uyda pitir delayt. Shunga denga dayut.” (Ushbu matn va undagi berilgan ruscha-oʻzbekcha soʻz va leksemalar, soʻzlashuv uslubiga xos muammo va talqin xususiyati haqida batafsil maʼlumot berib oʻtaman.)

Aniq tarjima – soʻzma-soʻz aniqlikka intilish. Buning yorqin misoli V.Bryusov tarjimasidagi Vergiliyning “Yeneida” asari. U asarni olti-yetti marta tarjima qilgan. Har gal yangi prinsip qoʻllagan: 1) erkin tarjima yoki “qayta hikoya qilib berish” usuli; 2) chin maʼnodagi “sheʼriy tarjima” (aniq, ammo bukvalizm – harfiy tarjima belgilardan holi); 3) sof bukvalizm.

Taglama – asl nusxa tilini bilmaydigan tarjimon uchun maxsus tayyorlab beriladigan soʻzma-soʻz, jumlama-jumla, satrma-satr (sheʼriy tarjimada) aynan tarjima, tahtullafz, podstrochnik. Sovet davrida rus tarjimonlari oʻzbek adabiyoti namunalari, asosan taglamadan tarjima qilganlar (L.Penkovskiy, V.Derjavin, S.Lipkin, K.Simonov, M.Salye. “Farhod va Shirin”ning ayrim boblarini nemis tiliga oʻgʻirgan Alfred Kurella ham taglamadan foydalangan).

Tabdil – mumtoz adabiyot asarlarining lugʻatida, jumladan, Alisher Navoiy asarlari lugʻatida ham shu darajada katta tafovut borki, bu asarlarni toʻla tushunib yetish uchun ularni toʻla maʼnoda tarjima qilinmasa ham, loqaq, “yarim tarjima” qilishga zarurat tugʻiladiki, buning nomini tabdil qilish deyiladi. Masalan, Alisher Navoiy qalamiga mansub “Xamsa” dostonlari, “Lison ut-tayr” dostoni nasriy bayon qilingan boʻlsa, “Mahbub ul-qulub” hozirgi oʻzbek tiliga tabdil qilingan. Mahmud Qoshgʻariyning “Devonu lugʻotit turk”, Yusuf Xos Hojibning “Qutadgʻu bilig”,

Ahmad Yugnakiyning “Hibat ul-haqoyiq” asarlari ham nasriy tarjimada oʻqilayapti. Bu asarlarning asl nusxasini faqat mutaxassislar oʻqiydi.

Adaptatsiya – soddalashtirish, moslashtirish. Chunonchi, Xomushiy Firdavsiyning “Shohnoma”, N.Komilov Atorning “Ilohiynoma”sini xalq saviyasi va oʻquvchilar darajasini hisobga olib, nasriy tarjima qilganlar.

Mualliflashtirilgan tarjima – Muallifning oʻzi tomonidan (Ayniy asarlari) yoki muallif va tarjimon hamkorligida (P.Qodirov va Yu.Surovtsev) amalga oshirilgan tarjimalar. Ch.Aytmatov qissalari ham, S.Ayniyning “Buxoro jallodlari”, “Odina”, “Sudxoʻrning oʻlimi”, “Qullar”, “Esdaliklar”ining birinchi qismi ham oʻzbek, ham tojik tilida yozilgan. Bunda u oʻz asarlariga xohlaganicha oʻzgartirish va tahrirlar kiritgan.

Qayta tarjima. Asliyat barcha zamonlar va oʻquvchilar uchun oʻzgarmas boʻlib qolaveradi. Lekin har bir davr, har bir avlod yangi, zamonaviy tarjimaga ehtiyoj sezadi. Aytaylik, Saʼdiy “Guliston”ining Sayfi Saroyi va Ogahiy tarjimalari lisoniy jihatdan bugungi oʻquvchi talabini qondirmaydi. Shuning uchun XX asrda uning yangi tarjimasi paydo boʻldi. Chunki bu tarjimalarning oʻzi tarjimaga muhtoj. Umuman, qayta tarjimaga quyidagi omillar sabab boʻladi: avvalgi tarjimaning til jihatdan eskirganligi; badiiy jihatdan boʻsh tarjima qilinganligi; vositachi til orqali oʻgʻirilganligi; ijodiy bellashuv istagi.

Jamol Kamol ilgari rus tilidan oʻgʻirilgan Shekspir fojialarini bevosita ingliz tilidan tarjima qildi. Yoki Bayronning “Don Juan” asarini Abdulla Sher ingliz, Sulaymon Rahmon rus tilidan tarjima qildilar. Shavkat Rahmon otashnafas ispan shoiri Garsia Lorka sheʼrlarini dastlab rus tilidan tarjima qilgan yedi. Keyin ispan tilini oʻrganib, bevosita asl nusxadan oʻzbekchalashtirdi.

Oybek tarjimasidagi A.S.Pushkinning “Yevgeniy Onegin” sheʼriy romani asliyatning mazmunini toʻla-toʻkis aks ettirgan boʻlsa-da, shaklan buyuk rus shoiri asariga qoyimmaqom emas, badiiy jihatdan ham uncha baland emas edi. Shuni hisobga olib, oradan yarim asr oʻtib, Mirzo Kenjabek uni qayta tarjima qildi.

Vorisiylik – bir tarjimadan ikkinchisiga meros boʻlib oʻtgan xususiyatlar. Unda anʼanalar ham meros boʻlib oʻtadi-ku, degan savol tugʻiladi. Garchi tarjimada anʼana bilan vorisiylik oʻrtasida oʻxshashlik boʻlsa-da, bizningcha, bu ikki tushuncha aynan bir narsa emas. Anʼana – ancha k e n g, vorisiylik esa birmuncha m u a y a n h o d i s a. Keyin anʼana *bilvosita* oʻtishi ham mumkin boʻlgan xususiyat. Vorisiylik – bir tarjimadan ikkinchisiga *bevosita* oʻtadi. Demak, vorisiylik deganda, biz bir asarning muayyan tilga qilingan oldingi tarjimasidan keyingisiga bevosita meros tarzida oʻtgan jihatlarinigina koʻzda tutamiz. Lekin buni adabiy oʻgʻrilikdan farqlash kerak. Aks holda tarjimada vorisiylikni adabiy oʻgʻrilikka, adabiy oʻgʻrilikni esa vorisiylikka yoʻyib yuborish hech gap emas. Binobarin, bir asarning dastlabki tarjimasida erishilgan yutuqlar, asliyat ruhini qayta tiklash uchun topilgan ayrim usullar keyingi, taʼbir joiz boʻlsa, musobaqadosh tarjimon tarafidan ham istifoda etilishi mumkin. Chunki oʻsha narsaning shu tilda bundan ortiq muqobili boʻlmasligi ham mumkin-da” (5.48-49). Vorisiylik oqibatida tarjima matni mukammallashtirib, badiiy yuksak darajaga koʻtarilib boradi. Bundan bir nechta tarjimonlarning adabiy xizmatlari, soʻz qoʻllashdagi badiiy mahorati, sheʼriy vaznni toʻgʻri tanlash sezimi kabi tarjimashunoslikka doir ayrim masalalarning muhokamasi oʻrtaga chiqadi.

Maʼlum boʻladiki, J.Sharipov tarjimalari oʻzbek madaniy-adabiy hayotida kuchli aks sado berdi. Yarim asrdan buyon oʻzbek oʻquvchilarining Maxtumquli sheʼrlariga boʻlgan ehtiyojini qondirib keldi va qondirishda davom etmoqda. Bu tarjimalar xalqning koʻnglidan chuqur joy oldi, shoiru adiblarga kuchli taʼsir koʻrsatib, maxtumquliyona pand-nasihat ruhida sheʼrlarning koʻpayishiga turtki berdi; sheʼriy tarjimalar bastakorlarga

ma'qul kelib, hofizlar repertuaridan mustahkam o'rin egalladi. Tabiiyki, o'zidan keyin atqili turkman shoiri va mutafakkiri asarlari tarjimasiga qo'l urgan barcha tarjimonlarga qaysidir darajada ta'sir ko'rsatgani ham sir emas. J.Sharipov tarjimalaridan o'rganmagan, undan ta'sirlanmagan, unga ergashmagan tarjimon bo'lmasa kerak. Hatto uni tan olmagan, inkor etgan A.Jumayev va J.Zulpiyevlar [10:393] ham o'sha ta'sirdan chetda emasliklarini ularning tarjimalaridagi vorisiy namunalar yorqin ko'rsatib turibdi.

“Bulbul nolasi” kitobi esa Maxtumqulining 700 dan ziyod she'rini – hozirgacha ma'lum bo'lgan adabiy merosini to'la qamrab oladi. Unda shoirning “Asarlar” to'plamiga kirmagan 100 dan ziyod yangi she'rlari tarjimasini berildi. Maxtumqulining “Asarlar” va “Bulbul nolasi” kitobi bori-yo'g'i bir yillik farq bilan nashr etilgan, keyingi tarjimalarda E.Ochilov o'z tarjimalarini qayta nazardan o'tkazib, obyektiv va subyektiv sabablarga ko'ra o'tib ketgan xato-kamchiliklarni tuzatgan, ba'zilarini tahrir qilgan. Masalan, “Hayrondadir-hayronda” she'rining quyidagi bandi avvalgi tarjimalarda asliyat ta'sirida so'zma-so'z o'g'irilgan edi, *asiyatda*:

Ҳерден чыкан ағачлар,
Тили сеналы гушлар,
Субхан сөөн дервүшлер
Дөврандадыр-дөвранда.
Yerdan chiqqan og'ochlar,
Tili sanoli qushlar,
Haq oshig'i darveshlar
Davrondadir, davronda (11).

Yangi nashrda so'zma-so'zlik tarjima qolipidan uzoqlashib, asosiy e'tiborni ma'noning o'zbekcha ifodasiga qaratadi:

Зикрида дараст, гиёҳ,
Қушлар тилида сано,
Дарवेशлар Ҳаққа шайдо.
Davrondadir, davronda.

Bunda u, albatta, o'z tarjimalari munosabati bilan matbuotda bildirilgan tanqidiy mulohazalarni ham hisobga olgan. Masalan, S.Ro'zimboyev va R.Yo'ldoshevlarining e'tirozlari asosida “Ko'zlamak bilan” she'rini “Tuzatmak bilan” nomi ostida qayta tarjima qiladi. Jumladan, quyidagi misra tarjimasida tarjimonni *bedavlat* so'zini *kambag'al* deb tarjima qilishda ayblagan edilar. Ularning tavsiyasi asosida bu so'zni *badbaxt* deb olib, tanqidga uchragan ushbu misrani qayta tahrir qiladi: *Uzak yola bidövleti bash etma* – Uzoq yo'lga kambag'alni bosh etma – Uzoq yo'lga bir badbaxtni bosh etma. Bundan tarjima faqat yutgan.

Adabiyotlar

1. Комилов Н. Бу кадимий санъат. // Таржима санъати (Маколалар тўплами). 3-китоб. -Тошкент: 1976.
2. Владимирова Н. Иллат каердан бошланади? // Таржима санъати (Маколалар тўплами). 6-к. -Т.: F.Фулом номидаги Адабиёт ва санъат, 1985.
3. Олимов С., Матёкубов А. Лермонтовнинг ўзбек таржимонлари. -Т.: “Фан”, 1989.
4. Илёсов Б.А. Практика перевода. – Термез: “Жайхун”, 1992.
5. Сапаева Ф. Д. Махтумкули асарлари таржималарининг киёсий таҳлили. – Т.: “Tafakkur bo'stoni”, 2020.
6. Ochilov E. Badiiy tarjima masalalari. – Т.: Sharqshunoslik instituti, 2014.
7. Курамбоев К. Махтумкули шеърляти Ўзбекистонда. -Т.: “Фан”, 1984.
8. Тайлакова М., Сапаров М. Махтумкули асарлари тилининг ўзбекча таржимасига баъзи бир қайдлар. Ўзбек филологияси масалалари (Илмий асарлар тўплами). - Т.: “Фан”, 1990.
9. Саломов Ф. Тил ва таржима. -Т.: “Фан”, 1966.
10. Азимов М. Мехнат ва маҳорат меваси (Сўнгсўз) // Махтумкули-Фироғий. Сайланма. -Т.: “O'zbekiston”, 2008.
11. Махтумкули. Булбул ноласи (E.Ochilov tarjimasini). -Т.: “Hilol”, 2014.

REZYUME. Ushbu maqolada she'riy tarjimada janriy muammolarni tadqiq etish, xususan tarjimada so'z va tushunchalarni aks ettirish masalasiga asosiy e'tibor qaratildi. Tarjima ijrosiga ko'ra, yozma tarjima xarakteriga ko'ra turlari, vazifalari ilmiy nazariy va amaliy jihatdan asoslab beriladi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье основное внимание уделено исследованию жанровых проблем поэтического перевода, в частности, вопросу отражения слов и понятий в переводе. По исполнению перевода, по характеру письменного перевода, по видам, задачам дается научное теоретическое и практическое обоснование.

SUMMARY. This article focuses on the research of genre problems in poetic translation, in particular the question of the reflection of words and concepts in translation. According to the execution of the translation, according to the nature of the written translation, the types, functions are scientifically theoretically and practically justified.

Yana mazkur she'r tarjimasida g'alvir elakka aylanib qolganligi tanqid qilingan edi – keyingi tarjimada g'alvirning o'zi tiklanadi. Holbuki, barcha tarjimonlar ham tanqidiy mulohazalardan o'rinli xulosalar chiqarishlari va aniq xatolar ko'rsatilsa, ularni yangi tarjimalarda, albatta inobatga olishlari lozim.

Asarni ilk bor tarjima qilgan tarjimon oldida murakkabliklar bilan birga, imkoniyatlar ham bo'ladi – qanday xohlasa shunday, ko'rinib turgan ma'nolari bilan tarjima qiladi. Keyingi tarjimon esa o'xshab qolmasligi uchun atay boshqa so'zlar, o'zgacha ifodalar izlaydi. Qaysi tildan o'g'irilishiga qarab ham tarjima ikkiga bo'linadi: bevosita tarjima (asl nusxa tilidan tarjima); bilvosita tarjima (vositachi tildan tarjima);

Avtomatik tarjima – Avtomatik tarjima faqat bir ma'noli so'zlar va bir xil grammatik tuzilishga ega tillardan tarjimada muvaffaqiyat keltirishi mumkin. Aksincha, u so'zlarni o'z o'rnida tarjima qilib qo'ya qoladi – keyin ular asosida qayta gap tuzish kerak bo'ladi. Bu ikkinchi ish bo'ladi.

Badiiy bo'yoqqa ega matnlarni esa hech qachon avtomatik tarjima qilib bo'lmaydi. Chunki badiiy matnda so'zlar ko'pincha o'z ma'nosida kelmaydi, yoki bir necha ma'noga ega bo'ladi.

“Букет в благородном вине” – “Olijanob vinodagi guldasta” – “Sofsharob ta'mi”. “Соль соли земли” – “yer tuzining tuzi” – “ona zaminimizning mag'z-mag'zi” – “jamiyat gullarining guli” – “el-yurt guli”. Georgiy Markov. “Соль земли” – “yer mag'zi”.

Antonimik tarjima – Shakli bir-biriga zid, ammo ma'nolari monand bo'lgan birikmalar antonimik birikmalardir. Masalan, rus tilida “nima bo'lsa, shu bo'lsin”, “mening parvoyimga kelmaydi” degan ma'noda *xom mpave ne pacmu* degan frazeologik butunlik ishlatiladi. Buni “Menga desa, o't o'smasin” deb tarjima qilsa, o'zbekchada qoyim maqom chiqmaydi. Shuning uchun “Menga desa, g'ovlab ketsin!” deb o'g'iriladi.

Tarjimada kompensatsiya – berilgan qurbonlikning o'rnini to'ldirish, tovon to'lash. “Asarning asl nusxasidagi ko'chma ma'noli birikmalarni ularning ekvivalentlari va muqobil (variantlari) bilan almashtirish uncha qiyin emas” [9]. Ammo, ko'p hollarda, shunday maqol, matal va idiomatik birikmalar uchraydiki, ular faqat ayni tilning o'zigagina xos bo'lib, boshqa tilga ko'chirish juda qiyinchilik tug'diradi. Bunday holda o'sha frazeologizm o'rniga boshqa birikma keltirib qo'yiladi va bu bilan originalning o'rnini to'ldiriladi.